

III.4.i. Racionalus politikas. *Karlas Raimundas Popperis*

(*Karl Raimund Popper*)

Siekiant geriau perteikti šią teoriją, reikia vartoti *politinių reikalavimų ir politinių teiginių kalbą* [...]. Tai reiškia, kad mes neturime stengtis gauti atsakymo į esencialistinį klausimą: Kas yra valstybė, kokia jos tikroji prigimtis, kokia jos reali prasmė? Be to, neturime stengtis gauti atsakymo į istoricistinį klausimą: Kaip atsirado valstybė, ir kokios yra politinės pareigos ištakos? Mūsų klausimą turime išreikšti veikiausiai šitaip: Ko mums reikia iš valstybės? Ką siūlome kaip teisėtą valstybės veiklos tikslą? O siekdami suprasti, kokie yra mūsų pamatiniai politiniai reikalavimai, galime paklausti: Kodėl teikiame pirmenybę gyvenimui gerai sutvarkytoje valstybėje, o ne gyvenimui be valstybės, t. y. anarchijai? Šitoks mūsų klausimo kėlimo būdas yra racionalus. Kaip tik į šį klausimą turi atsakyti technologas, prieš pereidamas prie bet kokios politinės institucijos kūrimo ar pertvarkymo. Juk tik jei žino, ko nori, jis gali nuspręsti, ar kokia nors institucija yra gerai, ar blogai pritaikyta prie savo funkcijos.

Jei savo klausimą suformuluosime kaip tik taip, humanisto atsakymas bus toks: Aš reikalauju, kad valstybė apsaugotų ne tik mane, bet ir kitus. Reikalauju, kad valstybė apsaugotų ir mano, ir kitų žmonių laisvę. Aš nenoriu gyventi iš malonės tų, kurie turi didesnius kumščius ar yra geriau ginkluoti. Kitaip tariant, noriu būti apsaugotas nuo agresijos iš kitų žmonių pusės. Aš noriu, kad būtų pripažintas skirtumas tarp agresijos ir gynybos ir kad gynybą palaikytų organizuota valstybės galia. (Tokia gynyba yra *status quo* palaikymas, ir siūlomo principo turinys toks: *status quo* turi būti keičiamas ne prievarta, o laikantis įstatymo, kompromisu arba arbitražu, išskyrus tuos atvejus, kada nesama teisinio pagrindo jam pakeisti.) Aš esu visiškai pasirengęs tam, kad valstybė šiek tiek apribotų mano veiksmų laisvę su ta sąlyga, kad būtų apsaugota likusi laisvės dalis, nes žinau, kad tam tikri mano laisvės apribojimai yra neišvengiami; pavyzdžiui, aš turiu atsisakyti savo „laisvės“ užpulti kitą žmogų, jei noriu, kad valstybė apgintų nuo bet kokių antpuolių. Bet aš reikalauju, kad nebūtų išleistas iš akių pamatinis valstybės tikslas, t. y. apsauga tos laisvės, kuri nedaro žalos kitiems piliečiams. Taigi reikalauju, kad valstybė apribotų piliečių laisvę kuo lygiau ir tik tiek, kiek reikia, kad būtų pasiektas lygus laisvės apribojimas.

Maždaug tokie būtų humanistinio, egalitaristo, individualisto reikalavimai. Kaip tik tokie reikalavimai leistų socialiniam technologui politines problemas spręsti racionaliai, t. y. atsižvelgiant į pakankamai aiškų ir apibrėžtą tikslą. [...]

Galima pateikti tokio išvertimo pavyzdį. Tai, ką aš vadinu protekcionizmu, kritikavo Aristotelis¹, paskui šią kritiką pakartojo Burke'as ir daugelis šiuolaikinių platonikų. Visi šie kritikai tvirtina, kad protekcionizmas sumenkina valstybės uždavinius; juk valstybę (Burke'o žodžiais tariant) „reikia deramai gerbti, nes ji yra žmonių bendrija, skirta ne tik šiurkščioms gyvuliškoms laikinos ir dūlios prigimties reikmėms tenkinti“. Kitaip tariant, sakoma, kad valstybė yra kažkas aukštesnio ar kilnesnio už racionalius tikslus turinčią asociaciją; tai garbinimo objektas. Jos paskirtis yra aukštesnė negu žmonių ir jų teisių apsauga. Jos uždaviniai turi moralinę prigimtį. „Rūpintis dorybe yra valstybės, tikrai nusipelnančios šio pavadinimo, uždavinys“, – sako Aristotelis. Jei šią kritiką pamėginsime išversti į politinių reikalavimų kalbą, suprasime, kad šie protekcionizmo kritikai

---

¹ Žr. Aristotelis, *Politika*, III, 9, 6 ff [...].

nori dviejų dalykų. Pirma, valstybę jie norėtų padaryti garbinimo objektu. Mūsų požiūriu, šiam norui nėra prasmės prieštarauti. Tai religinė problema, ir valstybės garbintojai patys turi nuspręsti, kaip savo tikėjimą suderinti su kitais religiniais įsitikinimais, pavyzdžiui, su pirmuoju Dievo įsakymu. Antrasis reikalavimas yra politinis. Faktiškai šis reikalavimas reiškia štai ką: valstybės pareigūnai turi rūpintis piliečių morale ir naudotis savo valdžia ne tiek piliečių laisvei apsaugoti, kiek jų moraliniam gyvenimui kontroliuoti. Kitaip tariant, tai reikalavimas išplėsti teisinio reguliavimo, t. y. valstybės nustatytų normų, sritį moralės normų įprastine šio žodžio prasme – t. y. ne valstybės, o mūsų pačių moralinių sprendimų nustatytų normų – sąskaita. Tokį reikalavimą ar siūlymą galima svarstyti racionaliai ir jo nenaudai galima pasakyti, kad tie, kurie kelia tokius reikalavimus, aiškiai nesupranta, jog šio siūlymo įgyvendinimas reikštų individo moralinės atsakomybės pašalinimą ir jog jis nepagerintų moralumo, bet jį sugriautų. Asmeninę atsakomybę jis pakeistų gentiniais tabu ir totalitariniu individo neatsakingumu. Priešindamasis tokiai nuostatai, individualistas turi laikytis įsitikinimo, kad valstybių moralumas (jei tokio dalyko apskritai esama) paprastai būna gerokai menkesnis negu vidutinio piliečio, todėl daug labiau pageidautina, kad valstybės moralumą kontroliuotų piliečiai, o ne priešingai. Mums reikėtų moralizuoti politiką, o ne politizuoti moralę.²

T. Sodeika, J. Baranova. *Filosofija XI- XII klasėms*. Vilnius, Tyto alba, 2002, p. 353-355.

---

² Popper K. R. *Atviroji visuomenė ir jos priešai*. V.: Pradai, 1998, p. 119–123. Iš anglų kalbos vertė A. Šliogeris.

